

Göteborgs
Stad

Utveckling av Heden i Göteborg

INRIKTNING

Utveckling av Heden i Göteborg

INRIKTNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Bakgrund

Medborgardialog

De parallella uppdragen

Bedömningsarbetet

Slutsatser

Inriktning

Allmänt

Attraktionskraft

Offentliga rum

Bebyggelse

Trafik

Störningar

Genomförande

Ekonomi

Idrott och evenemang

Ekologisk hållbarhet

Social hållbarhet och barnperspektivet

Utveckling av Heden i Göteborg En serie dokument

- Program för utveckling av Heden och Avenyn, 2008
- Parallella uppdrag, Inbjudan till prekvalificering, 2013
- Parallella uppdrag, Program, 2013
- Parallella uppdrag, Bedömning, 2014
- **Inriktning, 2015**

”Inriktning” är ett dokument / program, som pekar ut riktningen i det fortsatta arbetet. Genom att här översiktligt beskriva ytanvändning, funktionssamband och viktiga kvaliteter, utgör det ett beslutsunderlag för det fortsatta detaljplanearbetet, där ett antal delar och detaljer får studeras djupare.

© Göteborg Stad, Stadsbyggnadskontoret, 2015.

Inriktningsdokumentet är upprättat av Göteborg stad, Stadsbyggnadskontoret, genom projektgrupp med Jonas Uvdal, Birgitta Löf och Johan Henrikson (Tengbom). Bedömningsgrupp; Björn Siesjö, Stadsbyggnadskontoret, Kajsa Räntfors, Stadsbyggnadskontoret, Lars Johansson, Fastighetskontoret, Malin Michaelson, SDN centrum, Beata Löfmarck, Trafikkontoret, Helena Bjarnegård, Park och Naturförvaltningen, Anki Sande, Göteborg & Co, Eva Blomqvist, Idrott- och föreningsförvaltningen, Ylva Blank, Kulturförvaltningen.

Grafisk form: Johan Henrikson.

Bilder/Fotografer: Omslag: Elenor Nilsson, sid 2: Colourbox, sid 3: SBK, sid 4: SBK, sid 5: Nettan Kock, sid 6: Jonas Uvdal, Lars Jonsson, sid 7: Nyréns arkitekter, sid 8: Lars Jonsson, sid 9: Lars Jonsson, sid 10: Nyréns arkitekter, Adept arkitekter, sid 11: Adeptarkitekter, MA arkitekter, sid 12: Wingårdhs arkitekter, Nyréns arkitekter, sid 13: Nyréns arkitekter, Tyréns arkitekter, sid 14: SBK, sid 17: SBK, sid 18: SBK/Tengbom, sid 19: SBK/Tengbom, sid 20: SBK/Tengbom, Wingårdhs arkitekter, sid 21: SBK, MA arkitekter, sid 22: SBK, Nyréns arkitekter, sid 23: Adept arkitekter, Jonas Uvdal, Tyréns arkitekter, baksida: Peter Svenson.

BAKGRUND

Heden 1913.

Bakgrund

Allt sedan den militära övningsverksamheten upphörde i början av det förra seklet, har diskussioner förts om Hedens framtid och utveckling. Området har genom åren varit en viktig mötesplats för göteborgarna och en del i innerstadens identitet. Många idéer och förslag har förts fram för förändringar, utan att man lyckats komma överens. Under åren har förändringar gjorts, oftast med avsikt av vara provisoriska, men som har bidragit starkt till att forma det Heden vi ser idag.

2012 togs emellertid beslut i kommunfullmäktige att påbörja ett utvecklingsarbete för Heden. Området är en del av Göteborgsregionens kärna

och har stor betydelse för hela regionens befolkning och Göteborgs identitet som stad. Det finns potential i området att utveckla, genom att bygga vidare på befintliga kvaliteter och att utveckla nya.

Program för utveckling av Heden och Avenyn utarbetades 2008, programmet behandlar grundläggande frågor som trygghet, tillgänglighet, identitet, kulturhistoria och utveckling.

Som en fortsättning på detta programarbete fick Stadsbyggnadskontoret och fastighetskontoret uppdraget att formulera program för parallella uppdrag om Heden i syftet att hitta gestaltningssidéer och förslag till ställningstagande inför det kommande detaljplanarbetet.

De parallella uppdragen

De parallella uppdragen arrangerades och genomfördes av Göteborgs Stad, genom fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret. Programmet godkändes av byggnadsnämnden i juni 2013. Efter en öppen prekvalificering, valdes fem företag/ team ut, som bedömdes ha bäst kvalifikationer för uppgiften:

- ADEPT, Kragh & Berglund Landskapsarkitekter, Moe & Brødsgaard
- MA Arkitekter, EGA ErikGiudiceArchitects, Sydvest, Transsolar, Stiba
- Tyréns, Dahl & Uhre Arkitekter, Malmström Edström Arkitekter & Ingenjörer
- Nyréns Arkitektkontor mfl

- Wingårdhs, Erséus arkitekter, Beijing Turen Design Institute, Atelier One, Atelier Ten

Uppgiften

Projektets huvudändamål var:

- Att tydliggöra Heden som idrotts- och kulturaktivitetsplats, en resurs för evenemangsstaden Göteborg.
- Ett stort attraktivt offentligt stadsrum för både vardag och fest.
- En ökad fysisk och social attraktivitet.
- Att bebyggelse placeras på ett sådant sätt att stråk, rum och kopplingar stärks och sammanväver staden.
- Att utveckla Heden socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart.

- Att få bra trafik-, parkerings- och kollektivtrafiklösningar inom ramen för stadens trafikplanering.

Uppgiften för de parallella uppdragen var således att gestalta framtidens Heden i Göteborg, i syfte att skapa en mötesplats som är fysiskt och socialt attraktiv för boende, besökare och verksamma. Uppgiften utgick från de tre hållbarhetsdimensionerna (social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet). Sociala aspekter och fokus på barnperspektiv var andra viktiga frågor att hantera.

Förslagen skulle redovisa en helhetslösning för det aktuella uppdragsområdet, där förslagets bärande idé, huvuddrag och struktur framgick tydligt. Förslagen skulle också redovisa hur de offentliga rum-

men ordnas och gestaltas, så att de bjuder in till vistelse, för såväl gammal som ung.

Idéer om mötesplatser, aktivitetsplatser, ny bebyggelse för bostäder, verksamheter och handel efterlystes. De skulle vidare visa hur man kan ta hand om stråk, kopplingar och sammanvävning av staden.

Samtidigt skulle förslagen ta vara på Hedens unika potential som urban plats med stor rymd. Hedens särskilda position som identitetskapare med koppling till platsens kulturhistoria var också andra viktiga förutsättningar.

Teamen skulle skapa attraktiva, varierade och trygga stadsrum. Gående, cyklister och kollektivtrafiken skulle prioriteras. Bullerfrågan skulle beaktas och förslagen skulle också redovisa förslag till lösning för att hantera ev. bullerstörningar.

Skolprojektet Heden

Barn- och skolungdomarnas projekt genomfördes enligt tidigare utarbetad metod under ledning av en arkitekturpedagog:

- Startmöte. Vad är stadsbyggnad. Arkitektens verktyg. Presentation av Hedenprojektet.
- Inventering. På plats och via underlagsmaterial.
- Bearbetning. Förslagsarbete med workshops mm.
- Första inlämning av förslag.
- Ytterligare bearbetning och färdigställande av planscher och modeller.
- Presentation och fotografering på skolan.
- Genomgång och jämförelse på stadsbyggnadskontoret med de inkomna förslagen i de parallella uppdragen.

Medborgardialog

Heden är en viktig plats för många göteborgare. Den är laddad med minnen och har varit föremål för tankar och idéer under många år. Ingen förhåller sig neutral till detta stora och spretiga stadsrum. Inte minst kommande generation behöver få komma till tals i frågan.

En omfattande medborgardialog har varit nödvändig för att få en bredd i synpunkterna och att grupper: unga, gamla, närboende, besökare etc var representerade.

Dialogen genomfördes i två steg: **före** och **efter** de parallella uppdragen och i två former: allmänheten och referensgrupper.

Inför uppdragen

Allmänheten

- Öppet hus under en vecka på Heden.
- City-Planner, en webbaserad förslagslåda
- Öppet hus och utställning av förslagen på Stadsbyggnadskontoret

I samband med dessa aktiviteter har medborgarna kunnat lämna synpunkter på de olika förslagen i en förslagsbrevlåda.

Referensgrupper

- Medborgare.
- Barn-och ungdom,
- Lokala aktörer
- Samhälle.

Referensgrupperna arbetade i workshopsform som resulterade i förslag och idéer om hur de såg på utvecklingen av Heden utifrån sina perspektiv.

Polhemsgymnasiet samt Johannebergsskolan bildade en referensgrupp. Arbetet leddes av en arkitekturpedagog och genomfördes enligt den metod som utarbetats för Göteborgs stad och använts vid liknande projekt, tex Unga Älvstaden. Även områdets pensionärer fick tillfälle att uttrycka sina åsikter genom SDF Centrums Pensionärsråd.

Alla inkomna synpunkter överlämnades sedan till teamen.

DE PARALLELLA UPPDRAGEN

Bedömningsarbetet

Då det inte var fråga om en arkitekttävling utan parallella uppdrag har det funnits en stor frihet i bedömningsarbetet. Önskan har varit att få med sig goda tankar och idéer till ett framtida inriktningsdokument.

Arbetet genomfördes med grundprincipen att peka ut det som var goda tankegångar och av värde för den fortsatta utvecklingen av Heden. Samma princip gällde för den förvaltningsgemensamma bedömningsgruppen som för referensgrupperna. De fem förslagen hängde på stadsbyggnadskontoret under perioden december 2013 - mars 2014. Allt bedömningsarbete för samtliga grupper kunde ske i direkt anslutning till förslagen. Detta upplevdes mycket positivt och skapade en större klarhet

och det var lätt att jämföra olika idéer och lösningar. Förslagen var presenterade på 5-6 planscher i A1-format enligt de krav på redovisning som fanns i programmet.

Bedömningsgruppen

Bedömningsarbetet genomfördes under ett antal gemensamma genomgångar av förslagen – med särskilda fokusområden vid varje tillfälle.

De fokusområden som legat till grund för bedömningsarbetet fanns beskrivna i programmet för de parallella uppdragen:

- Helhet – bärande idé
- Attraktionskraft – nya funktioner och spännande kombinationer
- Kultur, idrott och evenemang – flexibilitet,

kreativitet

- Offentliga rum – mötesplatser, stråk, grönstruktur m m
- Bebyggelse – skala, täthet och formspråk
- Barnperspektivet – vardagsliv, identitet, hälsa m m
- Trafik, tillgänglighet, rörelser och parkering - trygghet och säkerhet
- Störningar – buller, ljud och ljus
- Ekonomi och genomförande – realism och etappindelning m m

Hur förslagen har löst ovanstående diskuterades i mindre grupper samt i hel grupp. Samtalen var fokuserade på respektive tema. Synpunkterna samlades i en heltäckande matris, distribuerades till deltagarna och låg till grund för fortsatt arbete vid nästa mötestillfälle.

Bedömningsgruppen

- Björn Siesjö, Stadsbyggnadskontoret
- Birgitta Löf, Stadsbyggnadskontoret
- Kajsa Rantfors, Stadsbyggnadskontoret
- Jonas Uvdal, Stadsbyggnadskontoret
- Ann-Sofie Jeppson, Fastighetskontoret
- Lars Johansson, Fastighetskontoret
- Malin Michaelson, SDN centrum
- Beata Löfmarck, Trafikkontoret
- Helena Bjarnegård, Park och Naturförvaltningen
- Anki Sande, Göteborg & Co
- Javad Taiefi, Eva Blomqvist, Idrott- och föreningsförvaltningen

- Ylva Blank, Kulturförvaltningen
- Sekreterare Johan Henrikson, Stadsbyggnadskontoret/Tengbom.

Under arbetets gång tog gruppen hjälp av Lukas Memborn, miljöstrateg på fastighetskontoret samt Martin Knappe, Miljöförvaltningen för att få en fördjupad diskussion kring förslagens ekologiska hållbarhet.

Förslagets effekt på jämställdhet - genusperspektivet - studerades av stadsdelen centrum genom genusexpert Jennifer Bolin.

Referensgrupper

Samtliga referensgrupper som deltog i arbetet inför programmet, kallades till nya workshops. Där de fick tillfälle att lämna tankar specifikt kring hur förslagen har tolkat deras önskemål.

De synpunkter som kom in i detta skede av arbetet togs med i bedömningsgruppens fortsatta analys. Flera påpekanden har gjorts om att det varit bra och värdefullt att allmänheten fått så många tillfällen och möjligheter att uttrycka sina synpunkter.

Synpunkter

Det fanns tydliga ställningstaganden både mot och för bebyggelse på Heden. Flera såg många hus som en möjlighet att skapa caféer mm och som en trygghet. Andra menade att husen tar av Hedens fria yta. Unga såg generellt mer positivt på alla de

aktiviteter som skulle kunna äga rum här: Isbana, bad, arena, löparbanor, utomhusbio boule, lekplats – att här finns något för alla i alla åldrar.

Intressant är också att man återkommande kommenterade säsongstänkande och flexibilitet/mobila delar.

Mer - delar som saknas

I workshoparna framkom synpunkter om önskade kompletteringar. "Mer av scener med läktare" och "plats för annan kultur." "Heden ska inte domineras av idrott och sport". "Bygg för vinter och sommar". "Utveckla stråk och diagonaler". "Positivt med mycket grönska". "Förväntan på ny och spännande arkitektur". "Inte enbart bostäder, utan möjligheter till inomhusaktiviteter". "Det är bra med ett dagis här". "Mer annan sport än fotboll".

De parallella uppdragen

Uppgiften för de parallella uppdragen var att gestalta framtidens Heden i Göteborg, i syfte att skapa en mötesplats som är fysiskt och socialt attraktiv för boende, besökare och verksamma.

Det fem förslagställarna redovisade fem relativt olika lösningar på uppgiften, där fyra av de fem valde att orientera ny bebyggelse i första hand utmed den östra och norra sidan av nuvarande Heden. Ett av förslagen visar i stället på en etablering av nya kvarter i etapper med början utefter Södra vägen.

Samtliga såg stråket i Vasagatans förlängning som det självklara huvudstråket över Heden.

I uppgiften ingick att studera två alternativ gällande exploateringsgrad, vilket nästan uteslutande

samtliga löste med varierad höjd av föreslagen ny bebyggelse.

Förslagen visade också på olika omfattning av bebyggelse, där Wingårdhs förslag klart visar på mest omfattande exploatering och där Nyréns förslag det som mest påminner om dagens situation. Tyrens förslag, frångår delvis programmet, där man studerar lägen utanför förslagsområdet för att ge plats för arenabyggnader inom Heden. I MA's förslag orienteras också idrottsområdet i något som kan liknas vid arenabyggnation.

Ett av förslagen valde att pröva stråk under mark och nedsänkning av bollplan för integration med garagenivå.

Teamen visar på relativt olika sätt att orientera bollplanerna och dess förhållande till evenemangs- och aktivitetsplatser.

ADEPT ApS - Kragh & Berglund Landskapsarkitekter – Moe & Brødsgaard

Adept har utgått ifrån att bevara ett öppet Heden mot i första hand Södra vägen. Aktivitetsplatser och idrottsområden är relativt utspridda och delvis integrerade med ny bebyggelse. Man tänker sig ett huvudstråk i Vasagatans förlängning, som också görs i två plan.

En av fotbollsplanerna är nedsänkt med koppling till garage och det nedre stråket. Aktivitetsplatser är placerade i koppling till huvudstråket. Ny bebyggelse orienteras i första hand på den östra sidan mot Sten Sturegatan, och ansluter till den omgivande gatustrukturen, även om gränsen mellan bebyggelse och det offentliga Heden är mera diffus. Man har redovisat tre

olika nivåer på exploateringsgrad som i stort sett utgår från samma "footprint", och endast varierat höjden på byggnaderna.

Förslaget har ett stort mått av kreativitet och lekfullhet, där mycket av styrkan ligger i berättelsen. En inkluderande berättelse, där mycket är i en mänsklig skala. Här finns en spännande variation i rummen.

Emellertid kan otydligheten mellan offentligt och privat bli ett problem, liksom störningar pga det korta avståndet mellan hus och aktivitet. Ekotjänsterna kan bli ett tillskott. Intressant är lösningarna med rörelser i två plan, där man kopplar parkeringshus med gångstråk och aktivitetsytor.

I sin beskrivning är man noga med att poängtera Heden's historiska koppling och även om den omgivande gatustrukturen tas upp i förslagets struktur, ges här Heden en tydlig egen identitet.

MA Arkitekter - EGA - Sydväst – Transsolar – Stiba

Grundgreppet i detta förslag är en elliptisk "bro" eller rundel, placerad mitt på Heden och som i höjd rör sig i olika nivåer.

Tanken i förslaget är att markera det som idag är det "idrottsliga" Heden och ge det en tydlig form. Själva bron är avsedd som en plats för en mängd olika aktiviteter, allt från löparbana och uppehållsplatser till läktare och promenadstråk. Då bron ligger i olika nivåer kan den också utgöra tak för andra aktiviteter. Bron är placerad mitt på Heden men genom sin utformning släpper den igenom det tänkta huvudstråket i Vasagatans förlängning.

Bebyggelsemässigt öppnar sig förslaget mot Södra vägen och nya byggnader föreslås i en krans, lanserat som "stad i park". Denna park föreslås också utgöra ett sk bryn, där mycket av de mindre mötesplatserna avses ligga. Förslaget utgår från att Heden utgör sin egen enhet och

kopplar sig inte till omgivande kvartersstruktur. Förslagets alternativ i exploateringsgrad utgår i första hand från samma "footprint", dvs olika exploatering i fråga om byggnadshöjd.

Förslaget tar tydlig ställning för Heden som ett begrepp i staden. Här är det väldigt uppenbart att man tänker sig bostäder **på** Heden, inte **vid**. Formen i den föreslagna rundeln är en tydlig identitetsskapare och idén med nya byggnader som hus i park är något nytt för de centrala delarna av staden. Mötesplatserna i det mindre formatet är tänkt i randzonen, i det man kallar "brynet".

Farhågor finns över hur den föreslagna rundeln ser ut över tid och hur den ska förvaltas. Det är viktigt att rundeln gestaltas så att den inte blir exkluderande mot allt som inte är fotboll. Här finns en spännande blandning av stora och små rum. Otydligheten i övergången till bebyggelsen skapar samtidigt en risk för konflikt mellan offentligt och privat.

Wingårdhs - Erséus arkitekter - Beijing Turen Design Institute - Atelier One - Atelier Ten

Detta förslag utgår ifrån omgivande kvartersstruktur och bygger vidare på kvarterstaden. Två huvudstråk, förlängningen av Vasagatan och ett nytt diagonalt stråk, möts på mitten där en aktivitetspark får utgöra målpunkt. Förslaget har också bebyggelse mot Södra vägen, där man strävar efter att få ett publikt stråk och som i en "loop" kan binda ihop Södra vägen med Avenyn. En stor evenemangsplats är tänkt i den nordvästra delen och bollplanerna är placerade i dess anslutning mot Parkgatan. Förslaget domineras byggnadsmässigt av ett par riktigt höga hus i var sin ända av diagonalen. Exploateringsmässigt bygger man på grundstrukturen i kvarterstaden, med ett mindre alternativ som kan utökas i ett större. Förslaget

omfattar också ett tredje alternativ, som förutom aktivitetsparken i mitten, i princip innebär ett-byggt Heden. Detta tredje alternativ är ett förslag

Förslaget utmärker sig med en renodlad kvartersstruktur, vilket i sig ger förutsättningar för bra boendekvaliteter. Med ett diagonalt stråk vill man tydliggöra en ny koppling utöver det som finns idag på Heden. Förslaget är tydligt gällande vad som är offentligt och privat, men bygger samtidigt bort det rum som idag är det öppna Heden. Förslaget utmärker sig också med idéer om riktigt höga hus, vilket är intressant men där skuggeffekterna i förslaget kan bli besvärande.

Det är också intressant att man studerat rörelserna i staden även utanför Heden med bland annat kopplingen till Avenyn, men förslaget att bebygga sidan mot Södra vägen innebär troligtvis fler nackdelar än fördelar.

Nyréns Arkitektkontor mfl

Detta är det förslag som minst förändrar Hedens struktur jämfört med i dag. En större aktivitetsplats orienteras till den norra delen av Heden, medan ett idrotts- och bollområde koncentreras till södra halvan. En löpar- och gångslinga läggs runt Hedens ytterkanter.

Huvudstråket placeras tvärs Heden i Vasagatans förlängning, medan ny bebyggelse orienteras till den östra delen utefter Sten Sturegatan och i viss mån mot Parkgatan i norr.

Man har också föreslagit en större offentlig byggnad, t ex ett badhus, i nära anslutning till aktivitetsplatsen. Bebyggelsen tar till viss del upp omgivande kvartersstruktur och gränsen mellan privat och offentligt är tydlig.

Man har med olika förslag visat exempel på hur man kan försöka få evenemangsplatsen flexibel och användbar vid sidan av evenemangen. Förslaget omfattar en relativt låg exploatering.

Förslaget tar stor hänsyn till hur Heden upplevs idag. Förslaget kan sägas utgöra en bra programskiss och här finns ett stort kunnande om det offentliga rummet.

Genom att samla olika funktioner i olika områden får man en tydlig och lättorienterad struktur. Här finns många goda uppslag att ta med sig, som exempelvis flexibla garagelösningar och idéer om flexibelt nyttjande av evenemangsytor. Man visar samtidigt på goda lösningar för störningsproblematiken. Emellertid skulle den redovisade kvarterstrukturen behöva bearbetas ytterligare.

Tyréns AB - Dahl & Uhre Arkitekter - Malmström Edström Arkitekter

I förslagets beskrivning finns en uttalad ambition att i mindre omfattning ta Heden i anspråk för bostäder. Man föreslår istället att utnyttja området vid Fattighusån i Gårda. Tanken är att Heden lämpligare används för offentliga byggnader, som exempelvis en arena. I förslaget föreslår man evenemangsplats och aktivitetsytor i den västra delen, utefter Södra vägen.

Vid Sten Sturegatan föreslås viss bostadsbebyggelse i smala lamellbyggnader. Höjdskillnaden i Heden mellan Parkgatan och Engelbrecktsgratan utnyttjas bland annat för delvis nedgrävda parkeringsgarage. Bollplanerna är kringbyggda med läktare som i sina översta plan också ska fungera som offentliga ytor, vilka sammanbinds med övriga öppna områden via en bred trappa. Arenan i den

norra delen är tänkt att öppna sig visuellt i bottenplan. Exploateringsgraden gällande bostäder och lokaler är låg, men räknar man in arenan och konstruktionerna runt bollplanerna, blir exploateringen betydligt högre.

Ett grundläggande angrepp i förslaget är att ifrågasätta uppgiften och bland annat försöka undanhålla Heden för bostadsexploatering och annan "privat" verksamhet. Syften är således att använda Heden i första hand för offentlig verksamhet.

Det är ett intressant grepp, men resultatet riskerar ändå att ge väldigt mycket byggnader och konstruktioner, samt sådana som i första hand kräver organiserad verksamhet. Förslaget försöker svara mot önskemålet om en urban park och som sådan finns många kvaliteter. Sportaktiviteterna har samlats och fungerar troligtvis över hela året.

Slutsatser från de parallella uppdragen

Allmänt

Bedömningsgruppen gjorde ett omfattande utvärderingsarbete av de parallella förslagen, bl a med hjälp av referensgrupper och dialogarbete.

Genom de parallella uppdragen tillfördes en mängd intressanta och spännande idéer och många frågeställningar belystes på ett förtjänstfullt sätt. Samtidigt kan konstateras att inget av förslagen fullt ut löser alla frågeställningar som programmet adresserar.

Man kan konstatera att uppgiften med alla de olika önskemål som finns för ett framtida Heden är

väldigt komplex, men där olika delar fick en god belysning i och med de parallella uppdragen.

Sammanfattningsvis formulerades ett antal slutsatser/ställningstaganden som drogs ur de olika förslagen och som har varit viktiga underlag i utarbetandet av detta inriktningsdokument.

För attraktiviteten konstaterades att det är viktigt med tydlig användning och identitet, likväl som attraktiva entréer och stråk. Tydlighet gäller också för de offentliga rummen generellt, där små, medelstora och stora rum är länkade till varandra. Man slår fast att huvudstråket över Heden är i Vasaga-

tans förlängning. Heden bör också vara öppet mot Södra vägen.

För eventuellt tillskott av nya bostäder bör gälla att bo ”vid” Heden, dvs med en definierad gräns för vad som är offentligt och privat. Ny bebyggelse lämpar sig bäst i den östra och norra delen av Heden. Lämplig byggnadshöjd anges i första hand av storleken på kvarter, men höga hus kan finnas inom Heden. In- och utfarter till det underjordiska garaget bör finnas på minst två sidor av Heden och för framtida flexibilitet är två våningars höjd med lätta bjälklag att föredra. För att minimera störningar bör evenemangsytan placeras i den nordvästra delen.

INRIKTNING

Det befintliga Heden, ytdisponering funktioner.

Dagens Heden

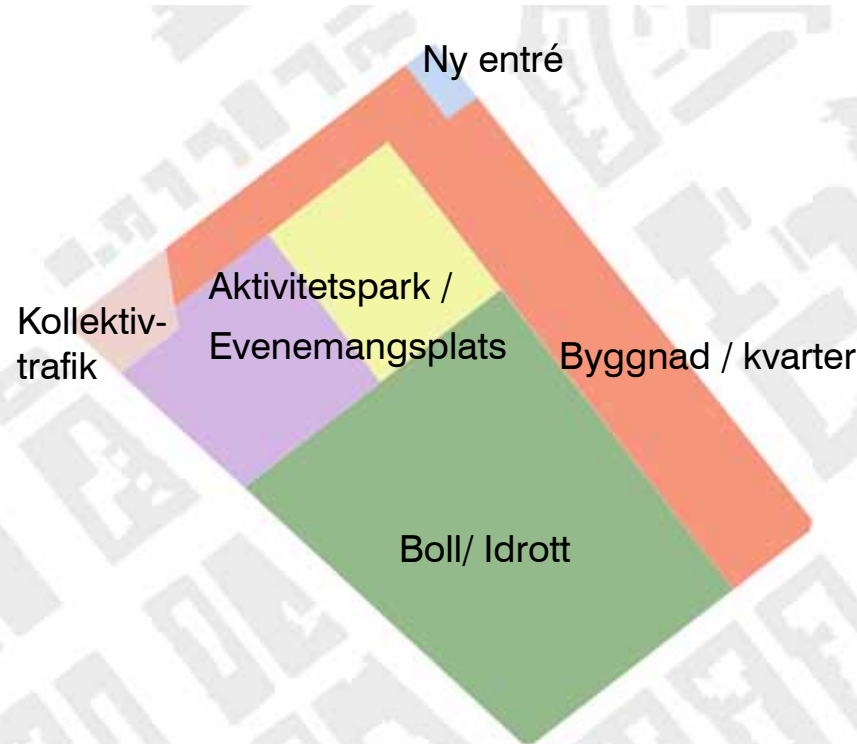
Boll / Idrott, ca 40%
Evenemang, ca 5%
Ytor för byggnader, ca 15%
Kollektivtrafik, ca 5%
Parkeringsgar, ca 25%
Övrigt, ca 10%

Nya Heden, ovan mark

Boll / Idrott, ca 40%
Aktivitet / evenemang, ca 20%
Byggn / kvarter, ca 30%
Kollektivtrafik, ca 3%
Övrigt, ca 7%

Nya Heden, under mark

Parkering och möjlig
handel/verksamheter, ca 60%

Övergripande struktur för det nya Heden.

Allmänt

I förslaget ges det nya Heden en samlad struktur och skala som ger en bättre rumslighet. Lite förenklat kan man säga att man skapar en Heden 0,8. Genom att minska måtten något binds staden bättre samman mellan öster och väster, samtidigt som attraktiva målpunkter skapas på den västra delen av Heden. Sten Sturegatan förbättras avsevärt som stadsgata med ett väldefinierat rum.

I och med placeringen av byggnader ges Heden en väldefinierad struktur och det blir tydligt vad som är offentligt respektive privat. Nya bostäder kommer även fortsättningsvis innebära möjlighet att bo ”vid” heden, inte ”på”.

Attraktiv entré

Med en bibehållen öppen sida mot Södra vägen och med evenemangsplatsen i den nordvästra delen, ges en mycket bra koppling till city och Avensystråket. Samtidigt tillskapas en attraktiv entré

i det nordöstra delen med koppling till Ullevi och centralenområdet.

Möjligheter finns här till en värdig plats som också fångar upp Katolska kyrkan.

Den föreslagna bebyggelsen skärmar av mot trafiken i Parkgatan och Sten Sturegatan och skapar en mycket attraktiv plats för aktivitetsplatsen i sydvästläge. En urban park med exempelvis vattenlek, skridskoåkning, lekskulpturer och spännande sittplatser. Här skulle man också kunna tänka sig en

Skiss nya Heden, fågelperspektiv mot nordost. Bild: SBK/Tengbom arkitekter.

offentlig byggnad, exempelvis bad, konsthall, konsert-/idrottshall eller kulturhus. Samutnyttjande kan med fördel göras med bollplanerna i söder.

Bollplanerna samlas i den södra delen. Placeringen ger samlade och minimerade skyddstaket. Här finns också yta för annan sport och lek i parkmiljö. Huvudstråket över Heden gäller gång- och cykeltrafik och utformas med möjlighet till tvärkoppling och integration mellan idrott och evenemang. Heden får en mängd nygamla stråk, som i dagsläget skurits av i och med nuvarande placering av planer, parkering och byggnader. Parkering samlas i garage under den norra delen

samt under byggnader med in och utfarter vid Parkgatan och Sten Sturegatan/Bohusgatan. Parkering i två plan med lätta bjälklag, skulle skapa flexibilitet och möjlighet till annan användning i framtiden. Här kan också kopplas handel och verksamheter för att skapa ett "levande" garageplan.

Attraktionskraft

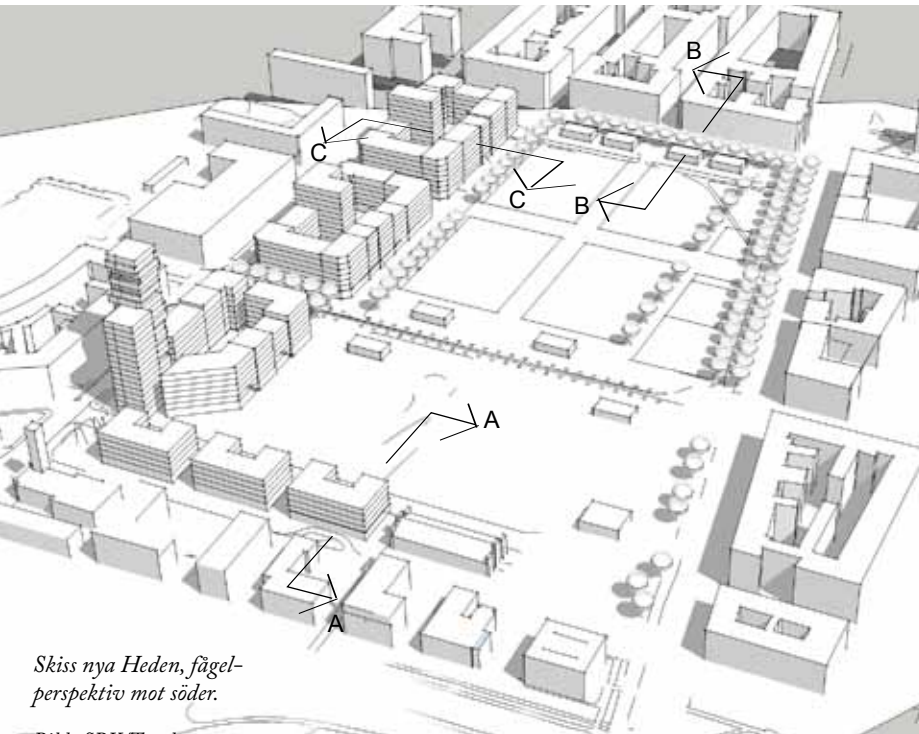
Heden har redan idag en egen identitet i staden, vilket är en attraktionskraft i sig och det är viktigt att denna identitet bibehålls. Genom att ytterligare funktioner med stor variation i aktiviteter tillförs kan Heden nyttjas av fler kategorier medborgare,

t ex genom samspel mellan kultur och idrott.

Det är viktigt att skapa möjlighet för bra rörelser mellan evenemangs- och aktivitetsplatserna i norr, idrottsområdet i söder och attraktiva entréer. Ledord kan vara blandning och lekfullhet.

Bland nya funktioner som föreslagits kan nämnas aktivitetspark med inslag av vatten som en slags urban park för alla åldrar, flexibla lösningar med t ex sociala hubbar för mernyttjande av evenemangsplats, temalekplatser och isbana.

Genom de föreslagna nya kvarteren i norr och öster skapas goda möjligheter för caféer och restauranger i delarna som vetter mot söder och väster.

Skiss nya Heden, fågelperspektiv mot söder.

Bild : SBK/Tengbom

Offentliga rum

Heden bör bibehålla karaktären av det stora fria rummet. Samtidigt är det viktigt att man även ger utrymme för små och medelstora rum, som också är länkade till varandra.

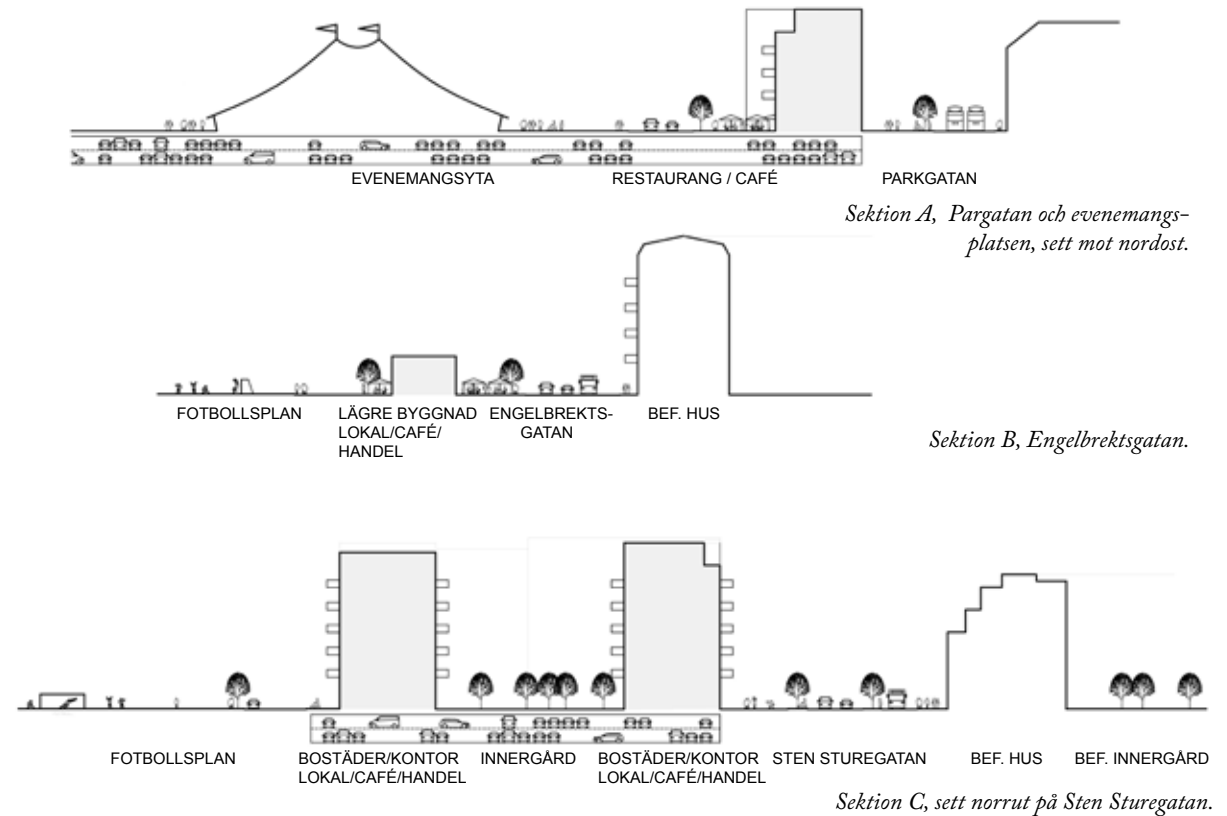
En viktig del i det offentliga rummet är tydlighet. Både i stråk och entréer liksom linjer och gränser. Det ska vara tydligt vad som är offentligt, halvpri- vat och privat. Heden ska bibehålla sin öppna karaktär mot Södra vägen.

Nyplantering av träd på den öppna ytan bör göras med försiktighet för att inte förvandla Hedens

öppna karaktär. Trädvegetation kan annars vara ett bra sätt att skapa rum, särskilt i randzonerna.

Flera stråk över Heden är idag avskurna av parkeringar eller staket, men "återupprättas" i det framtida Heden, där huvudstråket över Heden i Vasagatans förlängning bibehålls. Stråk kan fungera även om de inte är raka, men bör vara tydliga.

Heden har alltid haft en robust karaktär, vilken är viktig att bibehålla. Det är också en förutsättning för en flexibel evenemangsp plats. Den robusta karaktären bör också genomsyra val av ytskikt och material.

Bebyggelse

Ny bebyggelse orienteras till i den östra och norra delen av Heden och en förutsättning är att bebyggelsen ska stärka det offentliga rummet. Genom den nya bebyggelsen stärks också Sten Sturegatan som stadsrum. Som tidigare nämnts är det viktigt med en tydlig stad, vilket kvartersstrukturen ger möjlighet till. Den minskar risken för privatisering och skapar förutsättningar för en tryggare stadsdel. Utgångspunkten är att bo "vid" och inte "på" Heden och där det finns en tydlig gräns för vad som är offentligt och privat. Annan mindre bebyggelse som är kopplade till aktiviteter och funktioner kan

Skiss ny entré mot Gamla Ullevi i hörnet mitt emot katolska kyrkan. Sett mot söder. Bild: SBK/Tengbom arkitekter.

tillåtas på Heden.

Byggnader bör vara kopplade med/i garageplan. Lägre bebyggelse i mindre omfattning kan också orienteras utefter Engelbrecktsgratan med möjligheter till lokaler, handel och caféer etc, för att stärka gaturummet och förbättra kopplingen till Avenyområdet.

Byggnadshöjd anges av vad som är möjligt med hänsyn till kvarterstorlek och innehåll, men en anpassning till omgivande bebyggelsestruktur är önskvärd. Samtidigt kan i viss utsträckning höga hus finnas inom Heden. Det är viktigt att kvarteren utformas med stora krav på variation och där t ex fasader tillåts varieras. Det är eftersträvänsvärt med en sk finmaskighet i strukturen.

Det nya Heden inrättas sig i stadens kvarterstruktur, vilket ger naturliga kopplingar och en robust struktur.

Höga bus kan finnas på nya Heden. Bild Wingårdhs.

I den omfattning som inriktningsdokumentet anger, bedöms den totala ytan av ny bebyggelse uppgå till ca 100.000 BTA.

Trafik

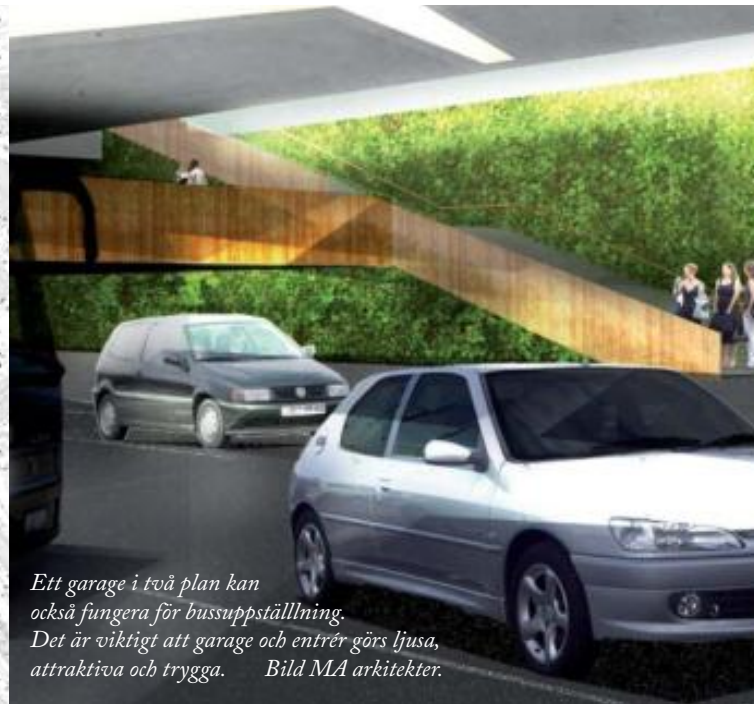
Parkering sker i huvudsak i nytt underjordiskt P-garage för uppskattningsvis 1.500 - 2.500 platser, med i första hand placering i den norra delen för att enkelt nå de centrala delarna av staden.

P-garaget utförs med fördel i två plans höjd och förslagsvis lätta bjälklag. Det skapar totalt för Heden mer yta för plantering/bebyggelse och är flexibelt för idag och framtiden. Exempelvis möjliggör det parkering av bussar.

In- resp utfart till p-garage utförs på minst två sidor av Heden för att minska sårbarheten vid ev avstängningar. Dessa placeras vid Parkgatan resp Sten Sturegatan / Bohusgatan. Det är viktigt att parkeringsgaraget gestaltas på ett attraktivt och tryggt sätt, med goda kopplingar till markplan och omgivande källarvåningar.

Publika funktioner som butiker och sportanläggningar skulle med fördel kunna placeras i anslutning till garaget, vilket ger förutsättningar för ett "levande" garageplan.

Det är viktigt med tillräckligt antal uppgångar, vilka placeras med prioritering i riktning mot Bälte-

spännarparken och Vasagatan, då p-garaget kommer att kunna försörja delar av övriga city avseende besöksparkering.

Huvudstråket i Vasagatans förlängning anpassas för gång- och cykeltrafik. Övriga gator runt ny bebyggelse utförs som gångfartsgator med blandtrafik på de gåendes villkor.

Viss gatuparkering bör kunna tillåtas, där angöring och handikapparkeringar kan göras i markplan.

En kollektivtrafikknutpunkt kvarstår i det nordvästra hörnet. Det är viktigt att denna utformas på ett attraktivt sätt och att den inte blir en barriär.

En viss del av erforderlig bussparkering kan med fördel anordnas i det nya parkeringsgaraget under

evenemangsytan.

Alternativa trafikstråk

Den övergripande trafikstrategin för innerstaden är inte fastställd och utredningsarbete pågår för bland annat framtida spårvägsdragning.

Ett alternativ kan vara att lägga spårväg i Parkgatan, vilket skulle öka tillgängligheten till Heden, men samtidigt ställa nya krav på framkomligheten för biltrafik. I arbetet har därför översiktligt studerats alternativet med gata över Heden i Storgatans förlängning. Alternativet påverkar utformningen av evenemangs- och aktivitetsplatserna, men fungerar i övrigt rent strukturellt. Detta bör

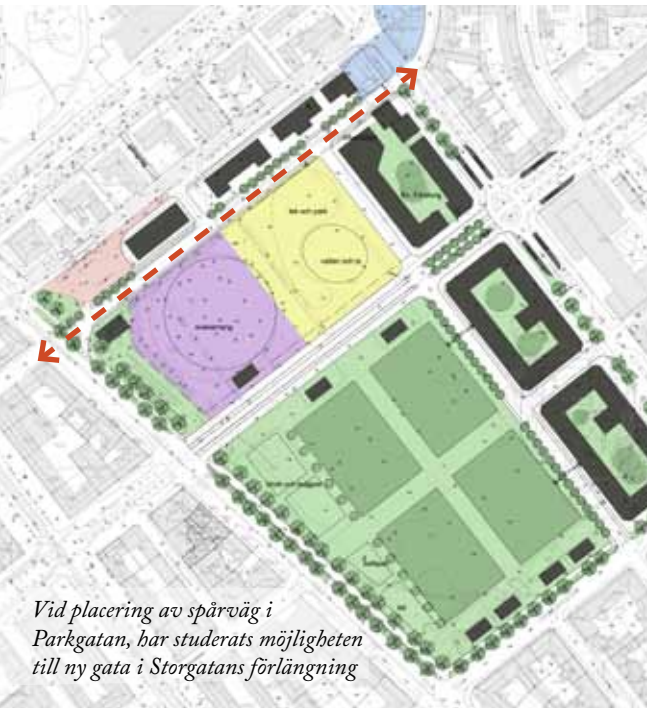
ändå studeras särskilt för att hantera rumsbildning och kopplingar till olika funktioner.

Störningar

En närvarande bullerkälla är trafikbuller, där kvarterstaden är att föredra med möjlighet att skapa tysta sidor. Hedens innehåll med bollsport och idrott kommer att ställa krav på bebyggelsen.

Detsamma gäller evenemangsplatsen, som läggs i den nordvästra delen bland annat för att minimera störningsrisken.

Olika lösningar för begränsning av buller bör utredas vidare, t ex sk Double glazing i fasader och bullermaskering typ regnspel.

Vid placering av spårväg i Parkgatan, har studerats möjligheten till ny gata i Storgatans förlängning

Heden är viktig för evenemang som exempelvis Gothia Cup

Skiss Engelbrektsgatan med ny lägre bebyggelse. Sett från hörnet vid Södra vägen mot öster. Bild: SBK/Tengbom arkitekter

Idrott och evenemang

Boll- och idrottsytor placeras företrädesvis i den södra delen och evenemangsområdet i norr. Ytorna ska gestaltas flexibla och ge förutsättningar för samutnyttjande, vilket bland annat är viktigt för genomförandet av större evenemang som Gothia Cup och Partille Cup.

Samtidigt är det viktigt med förutsättningar för interaktion mellan evenemang, kultur, lek och idrott. Huvudstråket över Heden får inte vara ett hinder. Serviceytor under mark och ev nedsänkt bollplan bör studeras i det fortsatta arbetet, liksom andra lösningar av skyddsnet, så dessa kan minimeras eller utföras mer flexibelt.

Ekonomi

Värdenivåerna för detaljplanelagd mark för i synnerhet bostäder men även för handel och kontor i området gör att en exploatering skulle ge staden förhållandevis stora inkomster. Bedömningen har gjorts att omfattningen på den nya bebyggelsen som skisserats innebär totalt en tillkommande bebyggelseyta av ca 100.000 BTA.

I det fortsatta arbetet behöver en fördjupad analys av ekonomi- och genomförandefrågor kopplat till byggande av en underjordisk parkeringsanläggning vid Heden genomföras. Marken är i stadens ägo, men där en viss del ägs av det kommunala bolaget Liseberg.

Genomförande

Idag finns ett antal funktioner med pågående aktiviteter som ska anpassas till ett nytt Heden. Exempelvis förväntas Hotel Heden att flytta till annan lokalisering, men funktionen hotell bedöms mycket väl kunna inrymmas i föreslagna bebyggelse. Avgörande för ett gott genomförande blir en avvägd etappindelning, där det är lika viktigt att p-garaget etappindelas.

Handel

I samtliga bottenvåningar för den nya bebyggelsen ska finnas möjlighet till verksamheter med publikt

Heden ska vara en öppen plats för alla och med möjlighet till olika aktiviteter under hela året. Bild Adept arkitekter.

Det viktigt med en flexibel användning av evenemangs- och aktivitetsplatserna. En idé kan vara sk sociala hubbar. Bild Nyréns arkitekter

Viktigt är att hitta attraktiva lösningar med gräs, konstgräs och minimering av staket.

Idé till aktivitetsplats med bl a isbana. Bild Tyréns.

innehåll, bland annat handel. Möjlighet till större handel, t ex för dagligvaror finns också under mark i anslutning till parkeringsgaraget, med bra förutsättningar för logistiklösningar, vilket också ligger i linje med den pågående handelsutredningen för city.

Viss handel kan också inrymmas i lägre bebyggelse utefter Engelbrektsgatan.

Ekologisk hållbarhet

Det är viktigt att få in grönska i alla dimensioner och koppla detta till dagvattensystemen. Nya lösningar med urbana dagvattensystem bör studeras i

det fortsatta arbetet. Trädvegetation och gröna ytor ska tillföras Heden, utan att dess historiska karaktär går förlorad.

”Grönt” byggande med gröna tak och smarta energisystem exempel på lösningar som kan komma ifråga.

Social hållbarhet och barnperspektivet

Det är viktigt att platser skapas för spontana aktiviteter i stora, mellanstora och små rum. Platser och stråk måste uppfattas trygga och även här är

tydlighet en viktig faktor, i entréer, stråk, byggnader etc. samutnyttjande är ett ledord och det är viktigt att alla åldrar får plats på Heden.

God tillgänglighet ska finnas till kollektivtrafik. Det är väsentligt med bra servicefunktioner som omklädning, toaletter etc och lika viktigt; arenor och platser som är gratis.

Heden är redan idag en viktig plats för integration av människor och funktioner från hela Göteborg. Att skapa en fungerande kultur-, evenemangs- och idrottsplats för alla göteborgare kommer att stärka integrationen ytterligare, vilket väsentligt skulle bidra till arbetet för en socialt hållbar stad.

Göteborgs
Stad

Utveckling av Heden i Göteborg
INRIKTNING
Göteborg 2015